

บทที่ 4 รัฐ

กล่าวได้ว่า รัฐเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศที่สำคัญที่สุด เดิมนั้น มีเพียงรัฐเท่านั้นที่เป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ แต่เนื่องจากวิวัฒนาการของกฎหมายระหว่างประเทศในปัจจุบันนี้ นอกจากรัฐแล้ว ยังมีบุคคลอื่นในกฎหมายระหว่างประเทศอีก เช่น องค์การระหว่างประเทศ ถึงกระนั้นก็ตาม รัฐยังเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศที่มีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าเดิม

เนื่องจากกฎหมายระหว่างประเทศมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญประการหนึ่งอันได้แก่การควบคุมพฤติกรรมของรัฐ การศึกษากฎหมายระหว่างประเทศจึงให้ความสำคัญกับการศึกษาเรื่องของรัฐในแง่มุมต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น การกำเนิดของรัฐ ประเภทของรัฐ สิทธิและหน้าที่ของรัฐ การรับรองรัฐ การสืบเนื่องของรัฐ ตัวแทนของรัฐในการมีความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ฯลฯ

สำหรับการศึกษาในบทนี้ เป็นความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับรัฐ คือ

- การกำเนิดของรัฐ หรือองค์ประกอบของรัฐ
- ประเภทต่างๆ ของรัฐ
- สิทธิและหน้าที่ของรัฐ

หมวดที่ 1

องค์ประกอบของรัฐ

อนุสัญญา Montevideo ว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ ค.ศ.1933 (Montevideo Convention on Rights and Duties of States, 1933) กำหนดคุณสมบัติของการเป็นรัฐไว้ในมาตรา 1 ว่า "รัฐในฐานะที่เป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศต้องประกอบด้วยคุณสมบัติดังต่อไปนี้ คือ (ก) มีประชากรที่อยู่ประจำถาวร (ข) มีดินแดนที่กำหนดแน่นอน (ค) มีรัฐบาล และ (ง) มีความสามารถที่จะมีสัมพันธภาพกับรัฐอื่นๆ ได้"

คุณสมบัติหรือหลักเกณฑ์ของการเป็นรัฐตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา Montevideo ดังกล่าวข้างต้น ผู้เขียนตำรากฎหมายระหว่างประเทศและนักกฎหมายระหว่างประเทศนิยมยึดถือ เว้นแต่คุณสมบัติใน (ง) นักกฎหมายระหว่างประเทศส่วนใหญ่เห็นว่า ความสามารถที่จะมีสัมพันธภาพกับรัฐอื่นๆ หมายความว่าอำนาจอธิปไตยของรัฐนั่นเอง"

ดังนั้น องค์ประกอบของรัฐจึงได้แก่

- (1) ประชากรที่อยู่ประจำถาวร
- (2) ดินแดนที่มีเขตกำหนดอย่างแน่ชัด
- (3) รัฐบาล
- (4) อำนาจอธิปไตย

1. ประชากรที่อยู่ประจำถาวร

ความจริงแล้ว รัฐก็คือสังคมนุชนั้นเอง ดังนั้น ประชากรของรัฐจึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการแรกของความเป็นรัฐ กล่าวอีกนัยหนึ่ง ถ้าไม่มีพลเมือง ก็ไม่มีรัฐ หรือสิ้นสภาพของความเป็นรัฐ

ประชากรที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นรัฐนี้ หมายความว่า ประชากรที่มีความผูกพันกับรัฐในทางกฎหมายในฐานะที่เป็นผู้มีสัญชาติของรัฐ หรือคนชาติ (national) ซึ่งมีถิ่นที่อยู่ประจำถาวรในรัฐ รัฐจะเป็นผู้กำหนดถึงคุณสมบัติของบุคคลที่จะมีสัญชาติของรัฐ ซึ่งอาจมีการกำหนดโดยยึดถือหลักสายโลหิตหรือหลักดินแดน

ดังนั้น คนต่างด้าวหรือคนชาติของรัฐอื่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในรัฐจึงไม่ถือเป็นองค์ประกอบของความเป็นรัฐ

อย่างไรก็ตาม คนชาติของรัฐนั้นไม่จำเป็นต้องมีเผ่าพันธุ์หรือเชื้อชาติเดียวกัน คนชาติของรัฐอาจจะมีภาษา ศาสนา หรือวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

การที่สังคมนุชนั้นจะมีคุณสมบัติของการเป็นรัฐได้นั้น ต้องมีประชากรจำนวนเท่าใด ไม่มีข้อกำหนดแน่นอน รัฐบางรัฐเช่น จีนมีประชากรมากกว่าหนึ่งพันล้าน แต่รัฐบางรัฐมีประชากรเพียงไม่ถึงหมื่นคนก็ยังมีคุณสมบัติของการเป็นรัฐ เช่น ไนรู (Nauru) เป็นต้น

2. ดินแดนที่มีเขตกำหนดอย่างแน่ชัด

ดินแดนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญเช่นเดียวกับประชากรของรัฐ กลุ่มชนที่มีการปกครองตนเอง แต่ไม่มีดินแดนที่มีเขตกำหนดแน่นอน อย่างเช่น ชาวโยวในดินแดนปาเลสไตน์ก่อนที่มีการตั้งรัฐอิสราเอล ย่อมไม่ถือว่าเป็นรัฐ

ดินแดนของรัฐนั้นรวมทั้งพื้นดินและผืนน้ำ ใต้พื้นดินและใต้ผืนน้ำ และท้องฟ้าเหนือพื้นดิน และเหนือผืนน้ำที่เป็นเขตอำนาจอธิปไตยของรัฐ

ดินแดนของรัฐอาจไม่ติดต่อกัน กล่าวคือ มีดินแดนของรัฐอื่นหรือมีทะเลหลวงมากั้นไว้ หรือแม้แต่อยู่ห่างไกลคนละทวีป อย่างเช่นรัฐ Alaska ของสหรัฐอเมริกา เป็นต้น

นักกฎหมายระหว่างประเทศ⁽¹⁾ เห็นว่าดินแดนที่เป็นองค์ประกอบของความ เป็นรัฐ ต้องมีคุณสมบัติ 2 ประการ คือ

(1) ดินแดนอันเป็นส่วนประกอบของรัฐต้องมีความมั่นคงถาวร กล่าวคือประชากรของรัฐสามารถใช้ดินแดนดังกล่าวได้ประจำถาวร ไม่ต้องเคลื่อนย้ายไปมา

(2) ดินแดนอันเป็นส่วนประกอบของรัฐนั้นต้องมีการกำหนดเขตแดนไว้แน่นอนชัดเจน เพื่อการที่รัฐสามารถใช้อำนาจอธิปไตย ภายในดินแดนของรัฐ

อย่างไรก็ตาม การปักปันเส้นเขตแดนที่ยังไม่แล้วเสร็จ ไม่อาจนำมาเป็นข้อขัดขวาง การกำเนิดของรัฐ ศาลสมัชชาอนุภูมิภาค-โปลแลนด์ได้วินิจฉัยว่า "ถึงแม้การปักปันเขตแดนจะมีความสำคัญเพียงใดก็ตาม ศาลก็ไม่อาจสรุปได้ว่ารัฐไม่มีดินแดน ถ้ารัฐนั้นยังทำการปักปันเขตแดนของตนไม่แล้วเสร็จ การมีและคงอยู่ของรัฐขึ้นอยู่กับดินแดนที่มีความถาวรอย่างพอเพียง และมีการใช้อำนาจอธิปไตยอย่างแท้จริงเหนือดินแดนนั้น"⁽²⁾

มีข้อสังเกตว่า เมื่อ ค.ศ. 1913 มีรัฐหลายรัฐรับรองความเป็นรัฐของอัลบาเนีย ทั้งที่ อัลบาเนีย ยังไม่ได้มีการกำหนดเขตแดนที่แน่นอน และองค์การสหประชาชาติรับรัฐอิสราเอลเป็นสมาชิกขององค์การ ทั้งที่เขตแดนของอิสราเอลยัง ไม่มีการกำหนดแน่นอนเช่นกัน เนื่องจากมีปัญหาพิพาทในเรื่องเขตแดนกับบรรดารัฐอาหรับ

รัฐจะมีดินแดนมากน้อยเพียงใดไม่ถือว่าเป็นข้อสำคัญ โนรู (Nauru) มีดินแดนเพียง 21 ตารางกิโลเมตรเท่านั้น

---

(1) Ch. Rousseau, เรื่องเดิม, หน้า 135.

(2) ดร.วิระพันธ์ วัชราทิตย์, เอกสารการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ชุดวิชากฎหมายระหว่างประเทศ หน่วยที่ 2, หน้า 58.

3. รัฐบาล

รัฐบาลอันเป็นส่วนประกอบของความเป็นรัฐนี้ หมายความว่ารัฐบาลตามความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ นอกจากอำนาจบริหาร (ซึ่งเป็นรัฐบาลตามความหมายอย่างแคบ) แล้ว ยังรวมทั้งอำนาจนิติบัญญัติ และอำนาจตุลาการอีกด้วย

รัฐบาลเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นของความเป็นรัฐ เนื่องจากรัฐเป็นบุคคลโดยสมมติของกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีองค์กรที่กระทำการและแสดงเจตนาแทน

การที่สังคมนุชนึงมีรัฐบาลย่อมแสดงว่าสังคมนุชนั้นมีการจัดระเบียบ ทั้งในทางการเมือง และในทางกฎหมายที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนที่จะปกครองประชาชนในดินแดนของรัฐ และมีความพร้อมที่จะติดต่อมีความสัมพันธ์กับสังคมนุชนอื่นที่มีสถานะเป็นรัฐเหมือนกัน และสามารถที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีระหว่างประเทศได้

4. อำนาจอธิปไตย

หมายความว่ารัฐมีอำนาจสูงสุด ไม่ได้ขึ้นอยู่กับอำนาจอื่นใด ไม่ว่าจะ เป็นอำนาจภายในหรืออำนาจภายนอก

ความมีอำนาจอธิปไตยของรัฐ แสดงให้เห็นได้จากการที่รัฐมีอำนาจก่อพันธกรณีระหว่างประเทศได้ตามใจสมัคร ไม่ว่าจะด้วยการกระทำฝ่ายเดียว (คำประกาศ ฯลฯ) หรือด้วยการทำสนธิสัญญากับบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศอื่น

ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศได้ให้ความเห็นไว้ในคดี Vapeur Wimbledon 1923 ว่า "ความสามารถในการทำสนธิสัญญาก่อพันธกรณีระหว่างประเทศเป็นคุณสมบัติโดยเฉพาะของอำนาจอธิปไตย"⁽¹⁾

เห็นได้ว่า คุณสมบัติของความเป็นรัฐตามที่กำหนดไว้ในอนุสัญญา Montevideo ในประการที่สี่ที่ว่า "มีความสามารถที่จะมีสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ ได้" ก็คือคุณสมบัติของอำนาจอธิปไตยนั่นเอง

---

(1) Alain Pellet, Droit international public, Paris, P.U.F.,
หน้า 46.

ความสามารถที่จะมีสัมพันธภาพกับรัฐอื่นๆ ได้ตามใจสมัครนี้ยังตรงกับความหมายของความเป็นเอกราชของรัฐ กล่าวคือ การที่รัฐไม่ต้องพึ่งคำสั่ง คำบังคับบัญชาจากรัฐอื่น หรือจากอำนาจอื่น

นอกจากนี้ ความมีอำนาจอธิปไตยของรัฐยังแสดงออกจากการที่รัฐมีอำนาจเลือกระบบการเมืองการปกครอง ระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมของคนได้โดยอิสระเสรี ความมีอำนาจอธิปไตยของรัฐ ทำให้รัฐได้รับความคุ้มครองจากอำนาจศาลของรัฐอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสิ่งที่เรียกว่า "การกระทำของรัฐ"

และในประการที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การที่รัฐอื่นจะต้องไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐ สมาชิกผู้ใหญ่แห่งองค์การสหประชาชาติได้มีมติยืนยันนับครั้งไม่ถ้วนถึงหลักการว่าด้วยการไม่แทรกแซงกิจการภายในของรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งมติที่ 2131 (XX) เมื่อ ค.ศ. 1965 ที่ประณามการแทรกแซงทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยกำลังอาวุธหรือโดยมาตรการทางเศรษฐกิจ

หมวดที่ 2 ประเภทต่างๆ ของรัฐ

รัฐตามความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศยังแบ่งออกเป็นรัฐเดี่ยวและรัฐรวม นอกจากนี้ยังมีรัฐบางประเภทที่มีคุณสมบัติน่าสงสัยว่าเป็นรัฐตามความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศหรือไม่ ดังนั้น การศึกษาเรื่องของรัฐ จึงจำเป็นต้องศึกษาถึงประเภทต่างๆ ของรัฐ ซึ่งได้แก่

- (1) รัฐเดี่ยวและรัฐรวม
- (2) สำนักवादิกัน
- (3) รัฐภายใต้อารักขา
- (4) รัฐเป็นกลางถาวร
- (5) ดินแดนในภาวะทรัสตี

1. รัฐเดี่ยวและรัฐรวม

รัฐธรรมนูญของรัฐทุกรัฐจะกำหนดโครงสร้างของรัฐไว้ว่าเป็นรัฐเดี่ยวหรือรัฐรวม (สหพันธรัฐ)

รัฐเดี่ยวได้แก่ รัฐที่มีการปกครองเป็นเอกภาพ กล่าวคือ มีรัฐบาลกลางปกครองประเทศเพียงรัฐบาลเดียว และมีการรวมศูนย์อำนาจปกครองไว้ที่รัฐบาลกลาง ในรัฐเดี่ยวอาจมีการกระจายอำนาจปกครองให้ท้องถิ่นไปดำเนินการปกครองตนเอง ซึ่งอาจมีอิสระมากหรือน้อยสุดแล้วแต่รัฐบาลกลางจะเห็นสมควร และรัฐบาลจะบัญญัติกฎหมายเปลี่ยนแปลงหลักเกณฑ์ในการกระจายอำนาจเมื่อใดและอย่างไรก็ได้

ตัวอย่างของรัฐเดี่ยว ได้แก่ ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส สเปน เบลเยียม อิตาลี ไทย เป็นต้น

ส่วนรัฐรวมได้แก่รัฐที่ประกอบขึ้นด้วยรัฐหลายรัฐ เรียกว่า สหรัฐ (United States) หรือ สหพันธรัฐ (Federal States) มีการแยกอำนาจปกครองออกเป็น 2 ส่วน คือ อำนาจปกครองของรัฐบาลกลางและอำนาจปกครองของมลรัฐ รัฐบาลกลางและรัฐบาลของมลรัฐจะมีอำนาจปกครองอย่างใดอย่างหนึ่งแล้วแต่ข้อกำหนดของรัฐธรรมนูญ การแก้ไขรัฐธรรมนูญจะต้องได้รับความยินยอมจากมลรัฐทุกมลรัฐ

ดังนั้น นอกจากรัฐบาลกลางแล้ว ยังมีรัฐบาลของมลรัฐ กล่าวคือในมลรัฐจะมีรัฐธรรมนูญของมลรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญของมลรัฐจะขัดกับรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐไม่ได้ และมีคณะผู้บริหาร มีศาล และมีสถานะนิติบุคคลของมลรัฐ

อย่างไรก็ตามอำนาจปกครองส่วนใหญ่นั้นจะอยู่ที่รัฐบาลกลาง เช่น อำนาจเกี่ยวกับการป้องกันประเทศ (กำลังทหาร) อำนาจเกี่ยวกับการเงินและการคลัง และอำนาจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นต้น

สหรัฐหรือสหพันธรัฐอาจเกิดขึ้นจากการที่รัฐหลายรัฐมารวมตัวกันอย่างเช่น สหรัฐอเมริกา หรือรัฐที่เคยเป็นรัฐเดี่ยวมาก่อนแล้ว กลุ่มชนในรัฐต้องการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของรัฐจากรัฐเดี่ยวเป็นสหพันธรัฐ เช่น เม็กซิโกและบราซิล เป็นต้น

ในกรณีที่รัฐหลายรัฐมารวมกันเพื่อก่อตั้งสหพันธรัฐ รัฐที่มารวมกันนั้นย่อมหมดสภาพบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ และกลายเป็นมลรัฐของสหพันธรัฐ สหพันธรัฐที่ก่อตั้งขึ้นมามีสภาพเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ

มีข้อสังเกตว่า ถึงแม้รัฐของสหพันธรัฐจะไม่มีสถานะเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ รัฐธรรมนูญของบางสหพันธรัฐ เช่น รัฐธรรมนูญของสหภาพโซเวียตในสมัยที่ยังไม่มีการล้มเลิกสหภาพ หรือรัฐธรรมนูญของสวิสเซอร์แลนด์ มีข้อกำหนดยินยอมให้มลรัฐทำสนธิสัญญาที่มีข้อจำกัดบางประการกับรัฐอื่นได้

ตัวอย่างของสหพันธรัฐ หรือสหรัฐ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ เยอรมันนี ออสเตรีย แคนาดา เป็นต้น

นอกจากการรวมตัวของรัฐที่ทำให้เกิดสหรัฐ (United States) หรือสหพันธรัฐ (Federal States) ซึ่งมีสถานะเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ ตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ยังมีการรวมตัวกันของรัฐอีกรูปแบบหนึ่ง แต่เป็นการรวมตัวแบบหลวมๆ ด้วยการทำสนธิสัญญาระหว่างรัฐที่มารวมกันนั้น เพื่อวัตถุประสงค์ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมบางประการ การรวมตัวกันเช่นนี้ จะมีลักษณะเหมือนเป็นสมาคมหรือชมรมแห่งรัฐกลุ่มหนึ่งเท่านั้น เนื่องจากไม่มีสภาพของการเป็นรัฐเกิดใหม่ที่มีสถานะเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศแต่อย่างใด การรวมตัวดังกล่าวนี้เรียกว่า สมาพันธรัฐ (Confederation of States)

ลักษณะสำคัญของสมาพันธรัฐจึงเห็นได้ชัดว่าแตกต่างจากลักษณะของสหพันธรัฐอย่างมาก ในประการสำคัญที่สุดก็คือ สมาพันธรัฐไม่มีสถานะเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ

ส่วนลักษณะสำคัญที่แตกต่างจากสหพันธรัฐในประการอื่น ได้แก่ การเข้าร่วมกันของรัฐต่างๆ เพื่อก่อตั้งสมาพันธรัฐนั้น เป็นการเข้าร่วมกันโดยสนธิสัญญา ซึ่งรัฐภาคีอาจถอนตัวออกจากสนธิสัญญาเมื่อใดก็ได้ ในขณะที่การรวมตัวกันของสหพันธรัฐ เป็นการรวมตัวกันโดยรัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐ ที่กำหนดการรวมตัวไว้ในลักษณะถาวร ดังนั้น การขอลงมือของมลรัฐจึงอาจทำให้เกิดสงครามกลางเมืองได้

การรวมตัวกันของรัฐในสมาพันธรัฐ สนธิสัญญาที่กำหนดการรวมตัวกันนั้น จะกำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพียงบางประการเท่านั้น และมีการจัดตั้งองค์กรกลางเพื่อดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว ดังนั้น กิจการใดที่รัฐสมาชิกไม่ได้มอบหมายให้องค์กรกลางดำเนินการนั้นรัฐสมาชิกย่อมมีอำนาจสมบูรณ์ที่จะดำเนินการโดยลำพัง อย่างไรก็ตามถึงแม้จะเป็นกิจการที่มอบหมายให้องค์กรกลางเป็นผู้ดำเนินการ รัฐสมาชิกก็ไม่ได้หมดอำนาจที่จะทำกิจการดังกล่าวโดยสิ้นเชิง รัฐสมาชิกจะเข้าทำกิจการที่มอบหมายให้องค์กรกลางดำเนินการเมื่อใดก็ได้ การเข้าดำเนินการในกิจการดังกล่าวของรัฐสมาชิกเป็นเพียงการละเมิดพันธกรณีตามสนธิสัญญา แต่สำหรับสหพันธรัฐแล้ว กิจการที่รัฐธรรมนูญของสหพันธรัฐกำหนดไว้ว่า เป็นอำนาจ

หน้าที่ของรัฐบาลกลาง รัฐบาลของมลรัฐย่อมไม่มีอำนาจหน้าที่ดังกล่าว ในกรณีที่รัฐบาลของ มลรัฐกระทำการที่อยู่นอกเหนือขอบเขตอำนาจตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญยอมทำ ให้กิจการ นั้นไม่สมบูรณ์ และในกรณีร้ายแรง อาจหมายความว่า การเป็นเขตต่อสหพันธรัฐ

2. สำนักวาติกัน (The Holy See)

ก่อน ค.ศ. 1870 สันตะปาปาเป็นทั้งประมุขแห่งศาสนาคาทอลิกและประมุขแห่งรัฐ อยู่แล้ว รัฐสันตะปาปามีสถานะเป็นรัฐเหมือนเช่นรัฐอื่น ถึงแม้ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 รัฐ สันตะปาปาจะไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสมาคมระหว่างรัฐก็ตาม

ต่อมา ใน ค.ศ. 1870 เกิดสงครามระหว่างฝรั่งเศสกับเยอรมันอิตาลีซึ่งมีแผน การที่จะทำให้ดินแดนของอิตาลีเป็นเอกภาพถือโอกาสผนวกดินแดนของรัฐสันตะปาปาเข้า กับอิตาลี รัฐสันตะปาปาจึงสิ้นสภาพของความเป็นรัฐ

อย่างไรก็ตาม ตามสนธิสัญญาว่าด้วยการค้าประกันต่อสถานะภาพของสันตะปาปาที่ทำ ขึ้นใน ค.ศ. 1871 อิตาลีได้รับรองสถานะภาพของสันตะปาปาและสำนักวาติกัน โดยรับรอง ว่าสันตะปาปายังคงเป็นประมุขของศาสนาคาทอลิก มีสิทธิทำสนธิสัญญาส่งและรับผู้แทนทางการ ทูตถึงกระนั้นก็ตามสถานะการเป็นประมุขแห่งรัฐของสันตะปาปาก็ไม่มีความชัดเจน ความสัมพันธ์ ระหว่างสันตะปาปาและรัฐบาลอิตาลีจึงตั้งเครียดตลอดมา

จนกระทั่งใน ค.ศ. 1929 มีการทำสนธิสัญญา Lateran ระหว่างสันตะปาปากับ รัฐบาลอิตาลี ตามข้อกำหนดของสนธิสัญญา Lateran อิตาลีรับรองสภาพความเป็นรัฐของ สำนักวาติกันและสำนักวาติกันรับรองว่าจะ เป็นกลางตลอดไป

ตามนัยแห่งสนธิสัญญา Lateran สำนักวาติกันจึงมีสถานะเป็นบุคคลในกฎหมาย ระหว่างประเทศ ในทางปฏิบัติสำนักวาติกันส่งและรับทูตต่างประเทศ ตามปกติแล้ว สำนัก วาติกันจะส่งตัวแทนเข้าร่วมประชุมระหว่างประเทศ เว้นแต่การประชุมที่มีลักษณะเกี่ยวข้องกับ สภาพของความเป็นเอกราช อย่างไรก็ตามสำนักวาติกันไม่ได้เป็นสมาชิกขององค์การสหประชา- ชาติ แต่มีการส่งผู้สังเกตการณ์ไปประจำองค์การระหว่างประเทศบางองค์การฯ เช่น องค์การ ยูเนสโก องค์การอาหารและการเกษตร ฯลฯ

มีข้อสังเกตว่า สำนักวาติกันเป็นรัฐที่เล็กมาก กล่าวคือ มีดินแดนเพียง 100 เฮกตาร์ และมีพลเมืองเพียงประมาณหนึ่งพันคน

3. รัฐภายใต้อารักขา (State Under Protectorate)

รัฐที่เล็กและอ่อนแออาจทำสนธิสัญญากับรัฐอื่นที่เข้มแข็งเพื่อให้คุ้มครองตน ด้วยการที่ยอมให้มีส่วนในการใช้อำนาจอธิปไตยแทนในบางเรื่อง เช่น การป้องกันประเทศ การติดต่อกับความสัมพันธ์กับรัฐต่างประเทศ เป็นต้น

กล่าวโดยทั่วไปแล้ว รัฐภายใต้อารักขาจะทำสนธิสัญญากับรัฐที่ให้อารักขายินยอมให้รัฐที่ให้อารักขาใช้อำนาจอธิปไตยแทนในเรื่องใดก็ได้ ศาลประจำยุติธรรมระหว่างประเทศได้เคยให้ความเห็นไว้ในคดี Tunis Morocco Nationality Decrees ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐภายใต้อารักขา กับรัฐที่ให้อารักขา ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐทั้งสอง (รัฐภายใต้อารักขาและรัฐที่ให้อารักขา) กับรัฐอื่นๆ ในสมาคมระหว่างประเทศย่อมเป็นไปตามข้อกำหนดในสนธิสัญญาที่ทำขึ้นระหว่างรัฐภายใต้อารักขาและรัฐที่ให้อารักขาที่กำหนดสถานะพิเศษของรัฐทั้งสอง (รัฐภายใต้อารักขาและรัฐที่ให้อารักขา)

การที่รัฐภายใต้อารักขาทำสนธิสัญญายอมสละอำนาจอธิปไตย ถึงแม้ว่าจะเพียงบางเรื่องบางกรณีก็ตาม ย่อมทำให้รัฐภายใต้อารักขาไม่มีสถานะเป็นรัฐตามความหมายของกฎหมายระหว่างประเทศอีกต่อไป กล่าวอีกนัยหนึ่ง รัฐภายใต้อารักขาไม่มีสถานะเป็นบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ

อย่างไรก็ตาม ในบางกรณีรัฐภายใต้อารักขาอาจมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศได้ กล่าวคือ สนธิสัญญาของรัฐภายใต้อารักขาและรัฐที่ให้อารักขาที่กำหนดให้รัฐภายใต้อารักขามีสิทธิทำสนธิสัญญาบางประเภทกับรัฐอื่นได้ เป็นต้น

ทั้งที่ Bhutan เป็นรัฐภายใต้อารักขาของอินเดีย Bhutan ก็สามารถเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติได้

เนื่องจากรัฐภายใต้อารักขายังมีสิทธิและหน้าที่บางประการในกฎหมายระหว่างประเทศ จึงทำให้นักนิติศาสตร์บางท่านเห็นว่า รัฐภายใต้อารักขามีสภาพเป็นรัฐและมีสภาพบุคคลตามกฎหมายระหว่างประเทศ⁽¹⁾

---

(1) ศุภศาสตราจารย์ ดร.กรันต์ อนุเทพ, กฎหมายระหว่างประเทศ, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า 89.

4. รัฐที่เป็นกลางถาวร (neutralized state)

ได้แก่รัฐที่ได้รับการรับประกันจากสนธิสัญญาระหว่างประเทศให้มีสถานะพิเศษคือสถานะของความเป็นกลาง ในกรณีเกิดสงครามระหว่างรัฐ ไม่มีสิทธิกระทำสงครามนอกจากกระทำเพื่อป้องกันตัวเอง รวมทั้ง ไม่มีสิทธิทำสนธิสัญญาที่กระทบกระเทือนความเป็นกลางของตน เช่น สนธิสัญญาเกี่ยวกับการป้องกันตัวร่วมกัน เป็นต้น

ในปัจจุบันนี้ ประเทศที่เป็นกลางถาวรได้แก่ สวิตเซอร์แลนด์ ออสเตรีย เป็นต้น สวิตเซอร์แลนด์ได้รับสถานะความเป็นกลางจากสนธิสัญญากกรุงเวียนนา ค.ศ.1815 เพื่อรักษาสถานะความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด สวิตเซอร์แลนด์ไม่ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ แต่เข้าเป็นสมาชิกขององค์การระหว่างประเทศที่มีวัตถุประสงค์ส่งเสริมความร่วมมือทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมและวิทยาศาสตร์ เช่น องค์การยูเนสโก องค์การอาหารและเกษตร เป็นต้น

ส่วนออสเตรียนี้มีสถานะความเป็นกลางถาวรจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่กำหนดว่าออสเตรียจะดำรงความเป็นกลางถาวร อย่างไรก็ตามออสเตรียได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกขององค์การสหประชาชาติ

5. ดินแดนในภาวะทรัสตี (Trust Territory)

การกำหนดให้ดินแดนแห่งหนึ่งแห่งใดเป็นดินแดนในภาวะทรัสตีเป็นระบบที่กฎบัตรแห่งองค์การสหประชาชาติลอกเลียนมาจากระบบดินแดนภายใต้อาณัติ (Mandated Areas) ที่กำหนดไว้ในกติกาสันนิบาตชาติ

ตามกฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 77 กำหนดให้ดินแดนที่เคยอยู่ในระบบดินแดนภายใต้อาณัติตามกติกาสันนิบาตชาติ ดินแดนที่เคยเป็นดินแดนของศัตรูของพันธมิตรในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง และดินแดนที่ประเทศเจ้าของอาณานิคมมอบหมายให้อาณานิคมของตนเข้าอยู่ในระบบดินแดนในภาวะทรัสตี

ความมุ่งหมายขององค์การสหประชาชาติ ในการจัดตั้งระบบดินแดนภายใต้ภาวะทรัสตีเพื่อส่งเสริมการเมือง เศรษฐกิจ สังคมเมืองและการศึกษาของประชาชนในดินแดน

ดังกล่าวเพื่อให้ประชาชนในดินแดนดังกล่าวสามารถปกครองตนเองและมีรัฐบาลที่เป็นเอกราช (กฎบัตรสหประชาชาติ ข้อ 76 (ข))

ดินแดนในภาวะทรัสตี อยู่ในความควบคุมของคณะกรรมการทรัสตี ซึ่งดำเนินการ ภายใต้อำนาจของสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ

ในปัจจุบันนี้ เหลือดินแดนในภาวะทรัสตีอีกเพียงแห่งเดียวเท่านั้น คือเกาะปาโลวใน มหาสมุทรแปซิฟิก ซึ่งคณะกรรมการทรัสตีมอบให้อยู่ในความดูแลของสหรัฐอเมริกา

ดินแดนในภาวะทรัสตี ไม่มีสถานะเป็นรัฐและไม่มีสถานะเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่าง ประเทศ

หมวดที่ 3

สิทธิและหน้าที่ของรัฐ

การที่รัฐเป็นบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ ย่อมทำให้รัฐมีสิทธิและหน้าที่ตาม กฎหมายระหว่างประเทศ เหมือนเช่นที่บุคคลมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายภายในของรัฐ

เดิมนั้น ภายในสังคมระหว่างประเทศมีแนวความคิดที่เชื่อกันว่ารัฐมีสิทธิธรรมชาติ (natural rights) อยู่บางประการที่รัฐทุกรัฐต้องมีและเป็นสิทธิที่ไม่อาจจะพรากไปจาก ความเป็นรัฐ กล่าวคือเป็นสิทธิพื้นฐานของความเป็นรัฐ ถ้ารัฐขาดสิทธิดังกล่าว รัฐก็ไม่อาจ คงสภาพของความเป็นรัฐต่อไปได้

ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19 แนวความคิดในเรื่องสิทธิธรรมชาติของรัฐเสื่อมความ นิยมลง รัฐต่างๆ ให้ความสนใจเฉพาะต่อสิทธิที่มีการรับรองและปฏิบัติกันอยู่จริงในความสัม พันธ์ระหว่างรัฐ ใน ค.ศ.1933 รัฐในทวีปอเมริกาได้รวมมือกันจัดทำอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิ และหน้าที่ของรัฐ (The Montevideo Convention on Rights and Duties of States, 1933)

ต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งองค์การสหประชาชาติ กฎบัตรขององค์การฯ ก็ได้นำสิทธิและ หน้าที่ตามอนุสัญญาดังกล่าวข้างต้นมาเน้นยืนยันไว้ในกฎบัตรฯ

เมื่อองค์การสหประชาชาติได้จัดตั้งคณะกรรมการสิทธิการกฎหมายระหว่างประเทศ เพื่อ พัฒนากฎหมายระหว่างประเทศให้สมบูรณ์ คณะกรรมการระหว่างประเทศได้จัดทำร่าง อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐขึ้นใน ค.ศ. 1949 แต่เมื่อเสนอร่างปฏิญญา ดังกล่าว

ต่อสมาชิกใหญ่ๆ ปรากฏว่าสมาชิกใหญ่ๆ ไม่ให้การยอมรับ

อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันนี้ เมื่อมีการกล่าวถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐ มักมีการกล่าวอ้างเป็นส่วนใหญ่ว่าถึงสิทธิและหน้าที่ของรัฐตามที่ปรากฏในปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ (ค.ศ.1949) ของคณะกรรมการสิทธิการกฎหมายระหว่างประเทศ

ดังนั้น การศึกษาสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ของรัฐจึงยึดถือแนวทางที่ปฏิญญาฯ จำแนกไว้

1. สิทธิของรัฐ

นอกจากสิทธิในเรื่องอื่นๆ แล้ว รัฐมีสิทธิพื้นฐาน 4 ประการ ดังนี้

- (1) สิทธิในอำนาจอธิปไตยและในความเป็นเอกราช
- (2) สิทธิป้องกันตนเอง
- (3) สิทธิในอำนาจอศาล
- (4) สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมายกับรัฐอื่น

1.1 สิทธิในอำนาจอธิปไตยและในความเป็นเอกราช

ในกฎหมายระหว่างประเทศสิทธิในอำนาจอธิปไตยเป็นสิทธิที่ควบคู่กับสิทธิในความเป็นเอกราช ในบางครั้งเมื่อมีการกล่าวถึงสิทธิดังกล่าว ก็จะกล่าวถึงในลักษณะที่เชื่อมโยงกัน เช่น กล่าวว่่า "สิทธิในเอกราชอำนาจอธิปไตย"

สิทธิในอำนาจอธิปไตยและในความเป็นเอกราชเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีความสำคัญยิ่งต่อความเป็นรัฐ กล่าวคือ เป็นสิทธิที่เป็นองค์ประกอบของความเป็นรัฐ เมื่อใดที่รัฐขาดสิทธิดังกล่าว ย่อมถือได้ว่า รัฐหมดสภาพของความเป็นรัฐ

สิทธิในความมีอำนาจอธิปไตยหมายความว่า สิทธิในความมีอำนาจอศาลสูงสุดของรัฐ รัฐจึงมิเสริภาพโดยปราศจากการควบคุมจากอำนาจอื่นใดที่จะดำเนินกิจการภายในหรือภายนอกตามที่รัฐพิจารณาเห็นสมควร

สิทธิในความมีอำนาจอธิปไตยภายใน ได้แก่ การที่รัฐมีอำนาจที่จะเลือกรูปแบบการปกครองระบบเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนวัฒนธรรมตามที่รัฐเห็นสมควร นอกจากนี้แล้วบุคคลทุกคนรวมทั้งคนต่างด้าวก็ต้องอยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยของรัฐ รัฐมีสิทธิที่จะไม่ให้คนต่างด้าวคนใดเข้าประเทศ และเนรเทศคนต่างด้าวที่รัฐไม่พึงปรารถนาให้ออกนอกประเทศเมื่อ

ใดก็ได้ กล่าวโดยทั่วไปแล้ว รัฐจะออกกฎหมายมารับรองสิทธิหรือจำกัดสิทธิแก่บุคคลที่อยู่ในดินแดนของรัฐอย่างใดก็ได้

ส่วนสิทธิในความมีอำนาจอธิปไตยภายนอกได้แก่การที่รัฐจะทำสนธิสัญญาท่ามาค้าขายกับรัฐใด หรือดำเนินนโยบายในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศอย่างใด ย่อมกระทำได้ทั้งสิ้น รัฐอื่นจะมาบงการให้รัฐเปลี่ยนแปลงเจตนารมณ์ของรัฐไม่ได้

อย่างไรก็ตาม การที่รัฐมีสิทธิในความมีเอกราชอำนาจอธิปไตยนี้ ไม่ได้หมายความว่า รัฐมีสิทธิที่จะทำอะไรได้ตามใจชอบเสมอไปไม่ การใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายระหว่างประเทศ กล่าวคือ สิทธิในการใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐอาจถูกจำกัดโดยสนธิสัญญาหรือจารีตประเพณีระหว่างประเทศ

หลักการที่สำคัญประการหนึ่งของกฎหมายระหว่างประเทศ ที่ทำให้การใช้อำนาจอธิปไตยของรัฐมีขอบเขตจำกัด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นหลักการที่จำกัดอำนาจอธิปไตยของรัฐ คือ หลักการว่าด้วยความรับผิดชอบระหว่างประเทศของรัฐ

1.2 สิทธิป้องกันตัวของรัฐ

สิทธิป้องกันตัวเองของรัฐนี้ ถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของความเป็นรัฐ เนื่องจากเป็นสิทธิในการดำรงคงอยู่ของรัฐ กล่าวได้ว่า สิทธิป้องกันตัวเองของรัฐเป็นแหล่งที่มาของสิทธิประการอื่นๆ ของรัฐ

ประวัติศาสตร์ของความสัมพันธ์ระหว่างประเทศแสดงให้เห็นอยู่เนือง ๆ ว่า รัฐมักจะกล่าวอ้างถึงสิทธิป้องกันตัวเองของรัฐมาเป็นเหตุผลข้ออ้างในการกระทำต่าง ๆ ของรัฐ ซึ่งในบางครั้งการกระทำที่อ้างว่าเป็นการใช้สิทธิป้องกันตัวเองนั้น กลับเป็นการละเมิดสิทธิของรัฐอื่น ทั้งนี้เนื่องจากสิทธิป้องกันตัวเองเป็นสิทธิที่มีความหมายกว้างขวาง กล่าวได้ว่าหน้าที่ต่างๆ ของรัฐเกือบทั้งหมดนั้นอยู่ในบังคับหรือเกิดจากสิทธิป้องกันตัวเองของรัฐ และ ไม่มีกฎเกณฑ์แห่งกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดว่า กรณีอย่างใดที่รัฐจะใช้สิทธิป้องกันตัวเองได้

อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ในกรณี "Caroline" เมื่อ ค.ศ. 1842 ทำให้เกิดหลักการที่เกี่ยวกับการใช้สิทธิป้องกันตัวเองของรัฐ

ข้อเท็จจริงในกรณี "Caroline" มีอยู่ว่า ในสมัยที่แคนาดายังเป็นอาณานิคมของอังกฤษ (ค.ศ. 1842) มีขบถต่อต้านอำนาจปกครองของอังกฤษ พวกขบถใช้เรือชื่อ "Caroline" ขนอาวุธจากผู้สนับสนุนในสหรัฐอเมริกา ขณะที่พวกขบถจอดเรืออยู่ในบริเวณใกล้

น้ำตกไนแอการาในเขตแดนสหรัฐอเมริกา ทหารแคนาดา (ทหารอังกฤษ) ได้เข้าโจมตีเรือ และเผาทำลายเรือ ปรากฏว่ามีชาวอเมริกันในเรือถึงแก่ความตาย 2 คน และบาดเจ็บหลายคน สหรัฐอเมริกาประท้วงอังกฤษ กล่าวหาว่าละเมิดอำนาจอธิปไตย อังกฤษแก้ตัวว่ากระทำ (โจมตีเรือซึ่งเป็นสาเหตุให้ชาวอเมริกันตายและบาดเจ็บ) เพื่อป้องกันตัวเอง รัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาชื่อ Webster จึงได้ส่งบันทึกต่อรัฐบาลอังกฤษ ข้อความในบันทึกตอนหนึ่งมีความว่า "ความจำเป็นที่เป็นการแก้ตัวของการป้องกันตัวเองนั้นควรเป็นเรื่องปัจจุบันทันด่วน มากมาย และ ไม่มีโอกาสใช้วิธีอื่น และ ไม่มีเวลาเหลือที่จะทำอย่างอื่น"

หลักการในเรื่องป้องกันตัวเองของ Webster ที่ว่าต้องเป็นเรื่องจำเป็นเร่งด่วน และ ไม่มีวิธีการอื่นให้เลือกปฏิบัติ นั้น เป็นที่ยอมรับกันในทางปฏิบัติของรัฐต่างๆ ซึ่งต่อมา มีผู้เสนอหลักการเพิ่มเติมว่าต้องไม่เป็นการกระทำที่เกินเหตุและไร้เหตุผล ซึ่งความจริงแล้ว หลักการในเรื่องกระทำเพราะความจำเป็นเพื่อป้องกันตัวเองนั้นมีที่มาจากหลักการของกฎหมายภายในของรัฐต่างๆ นั้นเอง

เมื่อมีการก่อตั้งองค์การสหประชาชาติ กฎบัตรแห่งองค์การฯ ก็ได้กำหนดถึงสิทธิในการป้องกันตัวเองไว้ด้วย มาตรา 51 แห่งกฎบัตรกำหนดว่า "ไม่มีข้อห้ามใดในกฎบัตรฉบับปัจจุบันอันจำกัดหรือลบล้างสิทธิประจำตัวในการป้องกันตนเองโดยลำพัง หรือโดยร่วมกันหากการโจมตีโดยกำลังอาวุธบังเกิดแก่สมาชิกขององค์การสหประชาชาติ จนกว่าคณะมนตรีความมั่นคงจะได้ดำเนินการที่จำเป็นเพื่ออารังไว้ซึ่งสันติภาพ และความมั่นคงระหว่างประเทศ มาตราการที่สมาชิกได้ดำเนินการไปในการใช้สิทธิป้องกันตนเองนี้ จักต้องรายงานให้คณะมนตรีความมั่นคงทราบโดยทันที และจักไม่กระทบกระเทือนอำนาจและความรับผิดชอบของคณะมนตรีความมั่นคงภายใต้กฎบัตรฉบับปัจจุบันแต่ทางหนึ่งทางใด ในอันที่จักดำเนินการเช่นที่เห็นจำเป็นเพื่ออารังไว้หรือสถาปนากลับคืนมาซึ่งสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ ในขณะใดขณะหนึ่ง"

เห็นได้ว่า กฎบัตรสหประชาชาติรับรองสิทธิป้องกันตนเองว่าเป็นสิทธิประจำตัวของรัฐ รัฐสามารถใช้สิทธิดังกล่าวโดยลำพัง หรือโดยร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม กฎบัตรฯ กำหนดเงื่อนไขสำคัญที่เป็นข้อจำกัดการใช้สิทธิไว้ด้วย กล่าวคือ ต้องเป็นการมีกรณีการโจมตีโดยกำลังอาวุธ และเป็นเรื่องเร่งด่วนร้ายแรงการกระทำที่เป็นการป้องกันตนเองดังกล่าวไว้ไม่ได้ เมื่อใช้สิทธิป้องกันตนเองแล้วต้องรีบรายงานให้คณะมนตรีความมั่นคงทราบ

ข้อจำกัดการใช้สิทธิอีกประการหนึ่ง ได้แก่การที่รัฐใช้สิทธิป้องกันตนเองได้ จนกระทั่งคณะมนตรีความมั่นคงได้ดำเนินมาตรการที่จำเป็น

เป็นที่ทราบกันดีว่าศักยภาพขององค์การสหประชาชาติในการดำเนินมาตรการปกป้องคุ้มครองรัฐสมาชิกขององค์การฯ มีขอบเขตจำกัด ดังนั้นจึงเป็นเรื่องของรัฐสมาชิกต้องช่วยตัวเองต่อไปด้วยการใช้สิทธิป้องกันตัวเอง ด้วยเหตุนี้ เมื่อใดก็ตามที่รัฐสมาชิกถูกโจมตีหรือเข้าใจโดยมีเหตุผลสมควรว่าจะถูกโจมตี รัฐสมาชิกย่อมใช้สิทธิป้องกันตัวได้ด้วยការโจมตีโต้ตอบ ทั้งนี้การโจมตีโต้ตอบต้องได้สัดส่วนกับการถูกโจมตี หรือจะถูกโจมตี และต้องไม่มีหนทางเลือกทางอื่นอีกด้วย

เป็นเรื่องที่น่าวิตกกังวลและน่าเศร้าใจอย่างยิ่ง ที่สังคมนระหว่างประเทศในปัจจุบันนี้ สิทธิป้องกันตนเองซึ่งควรที่จะเป็นสิทธิขั้นมูลฐานอันศักดิ์สิทธิ์และติดตัวของรัฐ กลายเป็นเครื่องมือของรัฐมหาอำนาจที่จะละเมิดเอกราชและอำนาจอธิปไตยของรัฐที่ด้อยกำลังกว่าและทุกครั้งก็จะมีการกล่าวอ้างว่าเป็นการใช้สิทธิป้องกันตนเอง

หลักการสำคัญขั้นมูลฐานของกฎหมายระหว่างประเทศกลับกลายเป็นจุดอ่อนหรือข้อด้อยของกฎหมายระหว่างประเทศ

1.3 สิทธิในอำนาจอศาล

เป็นสิทธิขั้นมูลฐานอีกประการหนึ่งของรัฐในการที่รัฐจะบังคับใช้กฎหมายกับบุคคลทุกคน หรือทรัพย์สินทุกอย่างที่อยู่ในดินแดนของรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการอยู่ชั่วคราวหรือถาวรก็ตาม

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่ารัฐจะมีสิทธิในอำนาจอศาลเหนือคนชาติของรัฐอื่นที่อยู่ในดินแดนของรัฐก็ตาม แต่ก็มีคนชาติของรัฐอื่นบางประเภทที่ไม่อยู่ในอำนาจอศาลของรัฐ เช่น ประมุขของรัฐอื่น ผู้แทนทางการทูต

ทรัพย์สินบางประเภทของรัฐอื่น ก็ไม่อยู่ในอำนาจอศาลของรัฐ เช่น เรือรบ แต่ถ้าเป็นเรือสินค้าก็ต้องอยู่ในอำนาจอศาลของรัฐ

สำหรับอำนาจอศาลของรัฐในทะเลหลวง เนื่องจากมีหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศว่าทะเลหลวงไม่ได้อยู่ในอำนาจอธิปไตยของรัฐใด ดังนั้น รัฐจึงไม่มีอำนาจอศาลในทะเลหลวง เว้นแต่ในบางกรณีที่กฎหมายเห็นว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสงบเรียบร้อยของสังคมนระหว่างประเทศ เช่น ความผิดฐานเป็นโจรสลัด เป็นต้น นอกจากนี้เรือรบของ

รัฐยังมีสิทธิตามจับเรือสินค้าต่างชาติที่กระทำผิดในน่านน้ำของรัฐแล้วหนีออกไปในทะเลหลวง โดยต้องเป็นการตามจับที่มีลักษณะ "hot pursuit"

สำหรับคนชาติของรัฐที่กระทำผิดในต่างประเทศ รัฐมีอำนาจศาลที่จะดำเนินคดีกับบุคคลดังกล่าวภายในดินแดนของรัฐได้ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับกฎหมายภายในของรัฐ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วการใช้อำนาจศาลต่อคนชาติของรัฐที่กระทำผิดในต่างประเทศ ความผิดดังกล่าวมักจะเป็นความผิดที่มีลักษณะพิเศษเช่นเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ เป็นต้น

1.4 สิทธิในความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมายกับรัฐอื่น

สิทธิขั้นมูลฐานของรัฐในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่ารัฐทุกรัฐต่างมีสถานะเป็นบุคคลระหว่างประเทศที่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกันในสังคมแห่งรัฐ

ความเสมอภาคเท่าเทียมกันของรัฐหมายความว่าความเสมอภาคเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งรัฐทุกรัฐต่างได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายระหว่างประเทศเสมอเหมือนกัน รัฐทุกรัฐต่างมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายระหว่างประเทศเช่นเดียวกัน

ผลในทางกฎหมายของการที่รัฐทุกรัฐมีสิทธิในความเสมอภาคเท่าเทียมกันมีอยู่ 4 ประการ (1)

(1) รัฐทุกรัฐต่างมีสิทธิออกคะแนนเสียง 1 เสียง โดยไม่มีการคำนึงว่าเป็นรัฐเล็กหรือรัฐใหญ่ มีประชากรมากหรือน้อย มีกำลังและมั่นคงร่ำรวยหรือไม่

(2) รัฐทุกรัฐ ไม่ว่าจะเป็รัฐเล็กหรือรัฐใหญ่ ต่างมีคะแนนเสียง 1 เสียง ซึ่งมีน้ำหนักเท่ากัน

(3) รัฐไม่มีสิทธิใช้อำนาจศาลเหนือรัฐอื่น เหนือประมุขของรัฐอื่น และเหนือเรือรบของรัฐอื่น กล่าวคือถ้ารัฐได้รับความเสียหาย รัฐก็ต้องดำเนินมาตรการตามกฎหมายระหว่างประเทศ แต่จะฟ้องร้องดำเนินคดีในศาลของรัฐไม่ได้ อย่างไรก็ตามในการฟ้องร้องดำเนินคดีทางแพ่งต่อรัฐในศาลของรัฐอื่น ถ้ารัฐที่ถูกฟ้องร้องยอมรับอำนาจศาลของรัฐอื่น ก็ย่อมกระทำได้

(4) ศาลของรัฐหนึ่งไม่มีสิทธิตั้งข้อสงสัยในความสมบูรณ์หรือความถูกต้องตามกฎหมายของการกระทำที่เป็นทางการของรัฐอธิปไตยอื่น

---

(1) Oppenheim, เรื่องเดิม, หน้า 263-267.

กรณี "Midland Bank" เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องนี้ กล่าวคือ ใน ค.ศ.1917 รัฐบาลคอมมิวนิสต์ของรัสเซีย ซึ่งจัดตั้งขึ้นหลังจากที่ได้รับชัยชนะในการปฏิวัติ ได้ออกกฎหมายเวนคืนทรัพย์สินของเอกชนมาเป็นของรัฐ ธนาคารต่างๆ ในรัสเซียจึงต้องเลิกกิจการรวมทั้งธนาคาร Midland ต่อมาเกิดมติดินาสู่ศาลอังกฤษคดีหนึ่ง และมีประเด็นในคดีว่า ธนาคาร Midland ยังมีอยู่หรือไม่ ศาลฎีกาของอังกฤษตัดสินว่า ต้องถือว่าธนาคาร Midland เลิกกิจการไปตามกฎหมายที่รัฐบาลรัสเซียประกาศใช้แล้ว เนื่องจากศาลอังกฤษไม่มีอำนาจพิจารณาว่า การเลิกกิจการของธนาคาร Midland ถูกต้องสมบูรณ์ตามกฎหมายของรัสเซียหรือไม่ เนื่องจากรัสเซียเป็นรัฐอธิปไตย

สิทธิในความเสมอภาคที่ตัดเทียมกันของรัฐนี้ มีการนำมากำหนดรับรองไว้ใน มาตรา 2(1) และในมาตรา 18 ของกฎบัตรสหประชาชาติ จะในเรื่องความเสมอภาคที่ตัดเทียมกันในอำนาจอธิปไตย เมื่อมีการลงคะแนนเสียงในสมัชชาใหญ่ รัฐสมาชิกทั้งหลายต่างมีคะแนนเสียง รัฐละ 1 คะแนนเสียงและมีน้ำหนักเท่ากัน รัฐสมาชิกได้รับความคุ้มครองจากอำนาจศาลของรัฐอื่น

อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า ความเสมอภาคที่ตัดเทียมกันของรัฐสมาชิกต่างๆ ในองค์การสหประชาชาตินั้น ดูเหมือนว่าจะมีลักษณะเป็นความเสมอภาคที่ตัดเทียมกันในทางทฤษฎี เนื่องจากในทางปฏิบัติขององค์การสหประชาชาตินั้น องค์การสำคัญที่มีบทบาทสูงในการดำเนินการต่างๆ เพื่อธำรงรักษาไว้ซึ่งสันติภาพและความมั่นคงในสังคมระหว่างประเทศ ได้แก่ คณะมนตรีความมั่นคง แต่กฎบัตรฯ มาตรา 27(3) กลับมีข้อกำหนดที่แสดงให้เห็นถึงความไม่เสมอภาคที่ตัดเทียมกันของบรรดาสมาชิก กล่าวคือ มาตรา 27(3) กำหนดว่า มติของคณะมนตรีความมั่นคงจะสมบูรณ์และมีผลผูกพันต่อเมื่อ ไม่มีสมาชิกถาวรแห่งคณะมนตรีความมั่นคงใช้สิทธิยับยั้ง

นอกจากนี้ ในองค์การระหว่างประเทศบางองค์การ เช่นธนาคารโลก น้ำหนักของคะแนนเสียงของรัฐสมาชิกของธนาคารฯ เมื่อมีการลงมติในเรื่องสำคัญก็มีน้ำหนักไม่เท่ากัน รัฐที่สมทบทุนในธนาคารฯ มาก เช่น สหรัฐอเมริกา จะมีน้ำหนักคะแนนเสียงมากกว่ารัฐที่สมทบทุนน้อย

2. หน้าที่ของรัฐ

ความจริงแล้วหลักการของกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในกฎหมายระหว่างประเทศ ก็เหมือนกับหลักการในเรื่องสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในกฎหมายภายใน การที่ฝ่ายหนึ่งมีสิทธิ ย่อมก่อให้เกิดอีกฝ่ายหนึ่งมีหน้าที่ ดังนั้น การที่รัฐมีสิทธิต่างๆ ตามที่กล่าวมาใน 1. ย่อมทำให้รัฐอื่นมีหน้าที่ต้องเคารพในสิทธิดังกล่าว หน้าที่ของรัฐที่สำคัญที่สุดดูเหมือนจะได้แก่การไม่แทรกแซงในกิจการของรัฐอื่น กล่าวได้ว่า หน้าที่ของรัฐในการไม่เข้าไปแทรกแซงกิจการของรัฐอื่นนั้น เป็นหน้าที่ที่มีควบคู่กับสิทธิแทบทุกสิทธิของรัฐ

ตามร่างปฏิญญาว่าด้วยสิทธิและหน้าที่ของรัฐ (ค.ศ. 1949) ที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศขององค์การสหประชาชาติจัดทำขึ้นนั้น กำหนดหน้าที่ของรัฐไว้ 7 ประการ ดังนี้

- 2.1 หน้าที่เว้นจากการแทรกแซงกิจการภายในหรือภายนอกของรัฐอื่น
- 2.2 หน้าที่เว้นจากการก่อให้เกิดความวุ่นวายในดินแดนของรัฐอื่น และหน้าที่ป้องกันการรวมตัวในดินแดนของตน เพื่อทำกิจกรรมอันเป็นการก่อให้เกิดความวุ่นวาย
- 2.3 หน้าที่ปฏิบัติต่อทุกคนภายใต้อำนาจศาลของตน โดยเคารพสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติทางเชื้อชาติ เพศ ภาษา หรือศาสนา
- 2.4 หน้าที่ทำให้มั่นใจว่า สภาพสันติที่เป็นไปภายในดินแดนของตนช่วยธำรงรักษาสันติภาพระหว่างประเทศ
- 2.5 หน้าที่ระงับกรณีพิพาทระหว่างรัฐโดยสันติวิธี ในลักษณะที่ไม่เป็นอันตรายต่อสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ
- 2.6 หน้าที่งดเว้นจากการพึ่งพาสงครามและงดเว้นจากการคุกคาม หรือการใช้กำลังต่อบูรณภาพทางดินแดน หรือเอกราชทางการเมืองของรัฐอื่น
- 2.7 หน้าที่ปฏิบัติตามพันธกรณีซึ่งเกิดจากสนธิสัญญา และจารีตประเพณีระหว่างประเทศ โดยสุจริตใจ